

RECHTEN VAN DE NATUUR

VAN ANTROPOCENTRISCHE NAAR ECOCENTRISCHE WETGEVING

Ons huidige economische systeem negeert de grenzen van de aarde, wat voortkomt uit onze opvatting dat de mens het middelpunt van het bestaan is en heerst over de rest van de natuur. Wij geloven dat we de natuur onbeperkt mogen exploiteren voor eigen gewin. Deze grondhouding is aan verandering toe. Het erkennen van rechten voor de natuur kan daarbij een rol spelen.

Introductie

Als mens zijn we afhankelijk van de natuur voor schone lucht, water, voedsel, grondstoffen en een leefbare omgeving. Toch behandelen we de aarde slecht, wat leidt tot klimaatverandering, biodiversiteitsverlies, habitatsverlies en vervuiling van ecosystemen. We kunnen ons dit niet veroorloven.

We moeten onze economie herontwerpen om binnen de ecologische grenzen van onze planeet te blijven en onze materiële rijkdom en kansen eerlijker verdelen. Om de wereldwijde uitdagingen te overwinnen, is het ook essentieel dat we de manier waarop we waarde en vooruitgang interpreteren, herdefiniëren. Onderdeel van die herdefiniëring is dat we onze relatie met de natuur veranderen. In het Westen zien wij onszelf vaak als heersers over de natuur. Deze overtuiging vind je terug in de juridische positie van de natuur die geen rechten heeft. Wij zien haar als iets dat wij kunnen bezitten, uitputten en gebruiken voor ons eigen gewin.

In de afgelopen decennia is er een beweging ontstaan die pleit voor de introductie van rechten voor de natuur. Deze beweging volgt twee redeneringen. Ten eerste gelooft zij erin dat bescherming van de rechten van de natuur helpt om onze mensenrechten te waarborgen en ons welzijn te vergroten, doordat ons voort-

bestaan afhangt van gezonde ecosystemen.

Ten tweede zijn mensenrechten gebaseerd op het idee dat deze rechten voortkomen uit ons bestaan. Als mensen rechten hebben vanwege hun intrinsieke waarde, dan zouden natuurlijke objecten ook rechten moeten hebben vanwege hun intrinsieke waarde voor de gezondheid van ecosystemen. Door de natuur rechten te geven, erkennen we dat de natuur net als mensen, rechten heeft die gerespecteerd en beschermd moeten worden.

Van antropocentrische naar ecocentrische wetgeving

De oorsprong van de beweging voor rechten van de natuur gaat terug naar de jaren zeventig, toen Christopher Stone, een Amerikaanse rechtsgeleerde, zijn artikel "Should Trees Have Standing?" publiceerde. Stone stelde voor dat natuurlijke objecten, zoals bomen en rivieren, een juridische status zouden moeten krijgen, net als mensen en bedrijven. Dit zou betekenen dat ze rechten en plichten krijgen en in de rechtbank vertegenwoordigd kunnen worden door mensen.

Stone schreef het artikel om invloed uit te oefenen op de rechtszaak *Sierra Club v. Morton* (1972). In deze zaak probeerde de Sierra Club, een milieuorganisatie, de bouw van een ski-resort in het Mineral King-vallei van de Sierra Nevada te stoppen. Stone hoopte dat zijn idee

---

zou helpen om de rechtspositie van milieuorganisaties te versterken door te pleiten voor een juridische status voor de natuur zelf.

De meeste rechters in de zaak Sierra Club v. Morton verwierpen Stones voorstel dat bomen en andere natuurlijke objecten juridische rechten konden hebben. Binnen academische kringen bood zijn werk echter inspiratie voor verder onderzoek naar (de implicaties van) rechten voor de natuur. Brede steun kreeg het aanvankelijk echter niet. Dit kwam mede doordat vanaf de jaren zeventig veel nieuwe milieuwetgeving werd geïntroduceerd in de Westerse wereld. De hoop was dat deze wetten milieuorganisaties mogelijkheden zouden geven om nadelige beslissingen voor de natuur aan te vechten.

Sinds 1972 is er veel meer milieuwetgeving gekomen, maar klimaatverandering, biodiversiteitsverlies, habitatsverlies en vervuiling zijn verergerd. Dit komt doordat ons rechtssysteem gebaseerd is op hoe wij onszelf en onze relatie tot anderen en de wereld zien. Deze grondhouding wordt meestal niet uitgesproken, maar heeft grote invloed. Het verklaart waarom mensen en organisaties rechtspersonen zijn, maar de natuur niet.

Sinds de klassieke oudheid ziet de Westerse mens zichzelf als heerser over de natuur, die hij mag gebruiken naar eigen inzicht. Wij zijn de enige wezens met rede en rechten. De rest van de natuur bestaat uit objecten die de mens moeten dienen en geen rechten hebben. Dit komt ook tot uitdrukking in het christelijke scheppingsverhaal, waarin God de mens opdracht geeft te heersen over alles wat op aarde leeft. Vervolgens bouwden verlichtingsfilosofen, zoals Descartes, voort op dit idee door te stellen dat alleen mensen een geest

hebben. Dieren zijn ‘machines’ die niet kunnen denken, voelen en spreken. De natuur is dan ook iets om te beheersen en te gebruiken.

Sinds de industriële revolutie is duidelijk geworden wat de gevolgen van deze objectivering van de natuur zijn. We hebben een economisch systeem gecreëerd dat uitsluitend gericht is op economische groei en financieel rendement. En om deze doelen te bereiken exploiteren we de natuur. Deze aanpak heeft ertoe geleid dat we inmiddels zes van de negen planetaire grenzen overschrijden. Een radicale transformatie is noodzakelijk, inclusief een herdefiniëring van hoe we waarde en vooruitgang zien.

Wij moeten erkennen dat wij als mensheid onderdeel zijn van de natuur. Wij zijn niet superieur aan al het andere dat leeft; we moeten met de natuur samenwerken. Dit impliceert dat wij waarde en vooruitgang breder moeten definiëren en in onze beslissingen ook rekening moeten houden met de langetermijngezondheid van onze planeet. Wij moeten niet alleen aan onszelf te denken, maar ook aan andere levensvormen. De natuur moet een stem krijgen in beslissingen die haar welzijn beïnvloeden. Dit kan door haar rechten te geven.

Deze herdefinitie betekent ook dat ons wettelijk systeem op de schop moet. In plaats van antropocentrische wetgeving, moeten we wetgeving ontwikkelen die de natuur centraal stelt en de inherente rechten van de natuur erkent. De natuur is meer dan eigendom; zij heeft het recht om te bestaan, te groeien, zich te ontwikkelen en ecologische processen in stand te houden. Deze rechten zijn intrinsiek aan de natuur en moeten door de wet erkend worden, ongeacht hun nut voor de mens.

Rechten van de natuur: de praktijk

Door ecocentrische wetgeving dwingen we onszelf na te denken over de impact van ons handelen op de natuur. De natuur krijgt waarde van zichzelf, ongeacht wat wij er aan hebben. Dit perspectief sluit aan bij dat van inheemse volkeren, voor wie het vanzelfsprekend is dat de natuur rechten heeft. De introductie van rechten van de natuur in wetgeving is echter niet eenvoudig vanwege een combinatie van juridische, filosofische, economische en praktische uitdagingen.

De manier waarop de rechten worden geregeld, varieert wereldwijd. In Oeganda gebeurt dit via specifieke wetgeving, terwijl in Colombia rechters rivieren en natuurparken rechtspersoonlijkheid hebben toegekend. In Ecuador zijn de rechten van Pachamama (Moeder Aarde) zelfs verankerd in de grondwet. Ook de manier waarop de natuur wordt vertegenwoordigd, verschilt. Soms worden voogden aangewezen die haar belangen behartigen. In andere gevallen kunnen burgers en gemeenschappen namens de natuur spreken. De gemene deler is echter dat de vertegenwoordigers in het uiterste geval namens de natuur naar de rechter kunnen stappen. Vaak is dit echter niet nodig. De introductie van ecocentrische wetgeving geeft de natuur een stem en een gelijke status aan tafel. Hierdoor kunnen gelijkwaardige gesprekken plaatsvinden die vaak leiden tot oplossingen zonder complexe juridische procedures.

Conclusie

Ons economische systeem dienen wij fundamenteel te herontwerpen. Het huidige lineaire model van "take-make-dispose" negeert de ecologische grenzen van de aarde, leidt tot uitputting van hulpbronnen en milieuvervuiling. Door duurzame praktijken

zoals regeneratieve landbouw, hernieuwbare energie en circulaire principes te omarmen, kunnen de onderliggende structurele problemen van het lineaire systeem aanpakken en echte duurzaamheid realiseren. Zonder dit herontwerp en herdefinitie van onze relatie met de natuur blijven verduurzamingsinspanningen oppervlakkig en ineffectief, en verergeren ecologische problemen.

Bedrijven dienen zich bewust te worden van hun impact op en afhankelijkheid van de natuur. Dit inzicht helpt hen om ecologische risico's die samenhangen met bedrijfsactiviteiten te beheersen en te mitigeren en efficiënter om te gaan met natuurlijke hulpbronnen. Om dit inzicht en bewustzijn te bevorderen kan het helpen om in bestuurskamers een denkbeeldige stoel voor de natuur te reserveren. Op deze manier worden bedrijven gedwongen om bij hun beslissingen niet alleen te kijken naar wat de beste kortetermijnresultaten voor de menselijke aandeelhouder oplevert, maar te kiezen voor de beste langetermijnoplossing voor mens en natuur.

Een duurzame transitie vereist ook dat de focus van aandeelhouders niet langer op kortetermijnresultaten zou moeten liggen, maar op langetermijnwaardecreatie en het genereren van positieve impact. Dit stelt bedrijven in staat om te investeren in initiatieven, zoals duurzamere productieprocessen, die op de lange termijn voordelig zijn voor zowel hun eigen continuïteit als voor de natuur. Door duurzaamheid als investeerder centraal te stellen, worden bedrijven gestimuleerd om verantwoordelijke en ethische praktijken te adopteren. Een holistische benadering helpt bedrijven om systematische problemen aan te pakken, waardoor zowel mensen als de rest van de natuur kunnen floreren.

De informatie die is opgenomen in deze publicatie is uitsluitend bestemd voor algemene doeleinden. Deze publicatie is geen aanbod en u kunt aan deze publicatie geen rechten ontleen. Bij de totstandkoming van deze publicatie hebben wij de grootst mogelijke zorgvuldigheid betracht bij de selectie van extern bronnen. Wij kunnen niet garanderen dat de informatie van deze bronnen die in deze publicatie zijn opgenomen juist en volledig is of in de toekomst zal blijven. Wij aanvaarden geen aansprakelijkheid voor druk- en zetfouten. Wij zijn niet verplicht de informatie die we hebben overgenomen in deze publicatie te actualiseren of te wijzigen. Alle rechten ten aanzien van de inhoud van de publicatie worden voorbehouden, inclusief het recht van wijziging.